

χρόνου φείδου

(οικονόμησε το χρόνο σου)

Ομάδα κειμένων:

- α) Εισαγωγή
- β) Κείμενα σελίδων 277-286 του σχολικού βιβλίου.
- γ) **ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ**, Ε.Π. «Το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου και η επίλυσή του». [Πρακτική φιλοσοφία] Θεματικοί κύκλοι, έκδοση Ο.Ε.Δ.Β. (2001), σελ. 90.
- δ) **ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ**, Ε.Π. «Η ψυχαγωγία, νόμιμο δικαίωμα και δείκτης πολιτισμού». [Πρακτική φιλοσοφία] Θεματικοί κύκλοι, έκδοση Ο.Ε.Δ.Β. (2001), σσ. 86-87.
- ε) «Νεοέλληνες & τυχερά παιχνίδια.» Άρθρο από τον ημερήσιο Τύπο.
- στ) **ΨΑΘΑΣ**, Δ. «Στη χώρα των ουρανοξυστών». Ταξίδια, Β', σελ. 43-45. Έκδοση Φυτράκη (1961).

Εισαγωγή

Κάποτε ο άνθρωπος είχε την ευχέρεια να παρακολουθεί το χρόνο, εξαρτημένος όπως ήταν από τις φυσικές διαδικασίες. Χρειαζόταν συγκεκριμένους χρόνους για να ανατείλει και πάλι ο ήλιος, συγκεκριμένους χρόνους για να φυτευθεί ο σπόρος και ν' αναπτυχθεί το φυτό, έπειτα για να γίνει η συγκομιδή.

Η τεχνολογική εξέλιξη κατά τη διάρκεια της ιστορίας μάς επέτρεψε ένα σημαντικό βαθμό ανεξαρτησίας από τα ασφυκτικά πλαίσια του φυσικού

χρόνου που μας δόθηκε. Πρώτα-πρώτα, με το χειρισμό της φωτιάς και την ανακάλυψη του ηλεκτρισμού δεν είμαστε πλέον δέσμιοι του σκοταδιού της νύχτας. Έπειτα, προοδευτικά τόσο οι μετακινήσεις όσο και πολλές από τις καθημερινές εργασίες μας έχουν επιταχυνθεί και αυτοματοποιηθεί σε βαθμό αδιανόητο ακόμη και για τις σχετικά πρόσφατες γενιές. Η ζωή μας είναι σήμερα πολύ πιο οργανωμένη και απαλλαγμένη από καταναγκασμούς του παρελθόντος: για παράδειγμα, όλα τα νοικοκυριά διαθέτουν παροχή ύδρευσης και δε χρειάζεται να διανύουμε αποστάσεις καθημερινά για να το εξασφαλίσουμε.

Με βάση όλα τα προηγούμενα, θα έλεγε κανείς ότι ο σημερινός άνθρωπος διαθέτει άφθονο ελεύθερο χρόνο. Η αλήθεια όμως είναι διαφορετική: προσπαθούμε διαρκώς να διευρύνουμε τα φυσικά χρονικά μας όρια αλλά από την άλλη μεριά υπάρχει μόλις η πίεση να εκμεταλλευθούμε στο έπακρο τα χρονικά περιθώρια που διαθέτουμε. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής μάς εξωθεί στο κυνήγι του χρόνου.

Η προσπάθεια της εξοικονόμησης και της πίεσης χρόνου έχει πολλές όψεις:

- φαίνεται στη **γλώσσα**, όταν χρειάζεται να μιλήσουμε αποτελεσματικά αλλά σε στενά χρονικά περιθώρια (λακωνικότητα)
- φαίνεται στον **τρόπο που εργαζόμαστε**, κυνηγημένοι από τις υποχρεώσεις της δουλειάς που διαρκώς αυξάνονται γεμίζοντάς μας άγχος
- φαίνεται από τη **σπανιότητα του ελεύθερου χρόνου** τόσο στη ζωή τη δική μας όσο και στη ζωή των προσφιλών μας προσώπων που θα θέλαμε να τα έχουμε περισσότερο διαθέσιμα
- φαίνεται από τα **ελάχιστα περιθώρια ψυχαγωγίας** που διαθέτουμε, και τα οποία βλέπουμε να στενεύουν διαρκώς καθώς περνούν τα χρόνια
- φαίνεται, τέλος, από τις θυσίες που κάνουμε καθημερινά εις βάρος της **ποιότητας στη ζωή μας**, αλλάζοντας συνθήκες και επιταχύνοντας το ρυθμό μας.

Οι σύγχρονες καταναλωτικές κοινωνίες επιβάλλουν ένα πλαίσιο **ανταγωνιστικών συνθηκών** στα μέλη τους εξωθώντας τα στο κυνήγι αφενός της παραγωγικότητας και της ανόδου στην ιεραρχία, αφετέρου της άνεσης και της απόκτησης όλο και περισσότερων αγαθών. Στην Αμερική χρησιμοποιούν γι' αυτή τη συνθήκη τον όρο «ποντικοτρεχάλα» (rat's race).

Τίθεται επομένως ενώπιόν μας ένα δυσεπίλυτο ζήτημα: πώς θα μπορέσουμε να **ισορροπήσουμε** τη ζωή μας ανάμεσα στις ευκαιρίες της χαλάρωσης και στις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις της παραγωγικότητας; Το ζητούμενο σ' αυτό το πρόβλημα είναι καθοριστικό για τη ζωή μας γιατί από την απάντηση που θα δώσει ο καθένας μας στην πράξη κρίνεται σε

σημαντικό βαθμό η προσωπική του **ευτυχία**. Και καλό είναι να έχει κανείς υπόψη ότι διαθέτουμε μόνο μία ζωή.

Ελεύθερος χρόνος

Στις τεχνολογικές ή καταναλωτικές κοινωνίες τίθεται λοιπόν το πρόβλημα του «ελεύθερου χρόνου». Λέγοντας «**ελεύθερο χρόνο**» εννοούμε το χρόνο κατά τον οποίο ο άνθρωπος δεν ασκεί βιοποριστικό επάγγελμα (βιοποριστική εργασία) ή κάποια άλλη αναγκαστική απασχόληση. Πρόκειται για το χρόνο που διαθέτουμε κατά την επιλογή μας σε μη αναγκαστικές ασχολίες.

Ο χρόνος που καταναλώνεται στη βιοποριστική μέριμνα αποκαλείται «**χρόνος απασχόλησης**».

Χρησιμότητα του ελεύθερου χρόνου

Ο άνθρωπος είναι παράξενος. Το πνεύμα του δεν αρκείται συνήθως σε μία αποκλειστική απασχόληση, όπως συμβαίνει με τις μηχανές. Αντίθετα, αναζητά την ποικιλία και το διαφορετικό στη ζωή του. Εάν λοιπόν για λόγους βιοποριστικούς αναλώνεται σε μία κύρια απασχόληση — που πολύ συχνά συμβαίνει να μην τον εκφράζει — έχει ανάγκη από την άλλη να ασχοληθεί με κάποια άλλη ασχολία, μη βιοποριστική, η οποία να επιλέγεται από τη δική του ελεύθερη βούληση.

Η ασχολία που επιλέγεται ελεύθερα δεν αποκτά το χαρακτηριστικό της μονοτονίας, όσο στοιχειώδης κι αν είναι (π.χ. ο απογευματινός καφές). Επίσης, προσφέρει ευχαρίστηση, όσο επίπονη κι αν είναι (π.χ. η ορειβασία). Ο άνθρωπος την αναζητά γιατί νιώθει μέσα απ' αυτήν το πνεύμα του περισσότερο ελεύθερο και πλήρες. Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε είναι ότι **δεν έχουμε τόσο ανάγκη από ξεκούραση όσο από ενδιαφέροντα στη ζωή μας**. Το πνεύμα μας χρειάζεται ελεύθερη απασχόληση, ποικιλία και όχι μονοτονία και καταναγκασμό.

Πολιτισμός και χρόνος

Η πάλη του ανθρώπου ανά τους αιώνες στόχευε στην εξασφάλιση όλο και περισσότερων αγαθών προκειμένου να σιγουρευθεί η επιβίωσή του. Εάν το **πρώτο** μεγάλο άλμα σ' αυτόν τον τομέα υπήρξε η δημιουργία πόλεων (εξειδίκευση στην παραγωγή), το **δεύτερο** μεγάλο άλμα θα λέγαμε ότι ήταν η εφαρμογή του βιομηχανικού τρόπου παραγωγής (μαζική παραγωγή).

Η επάρκεια αγαθών επιτρέπει στον άνθρωπο να μην ασχολείται με τον βιοπορισμό του και να διαθέτει το χρόνο του κατά βούληση (ελεύθερος χρόνος). Αυτό που πάντοτε ήταν χαρακτηριστικό των πλουσίων, με τη βιομηχανική επανάσταση και την αυτοματοποίηση της παραγωγής έγινε δυνατότητα

πολλών ανθρώπων. Έτσι **σήμερα το πρόβλημα δεν είναι τόσο η επάρκεια αγαθών όσο η απορρόφησή τους**.

Σήμερα λοιπόν ο άνθρωπος δε χρειάζεται να παράγει διαρκώς. Ο χρόνος εργασίας του μειώθηκε αισθητά, διότι με λιγότερη απασχόληση **παράγει πλεόνασμα αγαθών**. Απόκτησε έτσι με αγώνες το δικαίωμα στην ξεκούραση, την άδεια απουσίας, και περιόρισε το ωράριο απασχόλησής του (5 εργάσιμες ημέρες).

Το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου

Η κοινωνία της βιομηχανικής εποχής γνώρισε κάποια στιγμή την ευμάρεια και το πλεόνασμα αγαθών. Αλλά επειδή η βασική επιδίωξη είναι η μεγαλύτερη κερδοφορία και η οικονομική ανάπτυξη, χρειάστηκαν περισσότεροι αγοραστές ή περισσότερες αγορές για τα αγαθά, αδιάφορο αν είναι αναγκαία ή όχι.

Αυτό οδήγησε στον **καταναλωτισμό**, δηλαδή στην εξώθηση του κόσμου να αγοράσει περισσότερα αγαθά από τα αναγκαία, ακόμη και δημιουργώντας ψεύτικες ανάγκες μέσω της διαφήμισης. Το σύστημα της καταναλωτικής κοινωνίας έπληξε τους εργαζόμενους, οι οποίοι αναγκάστηκαν να δουλέψουν πάνω από το κανονικό για να αγοράσουν πάνω από το κανονικό. Έτσι οι σημερινές αναπτυσσόμενες κοινωνίες περιορίζουν τον ελεύθερο χρόνο πάρα πολύ, μετατρέποντάς τον διαρκώς σε χρήμα και αγαθά.

Από την άλλη, είναι απαραίτητο ο εργαζόμενος να διαθέτει ελεύθερο χρόνο, διότι υπάρχει ένα σημαντικό τμήμα της οικονομίας που επωφελείται από το εμπόριο του ελεύθερου χρόνου (π.χ. τουριστικοί πράκτορες). Πώς θα καλυφθεί ο ελεύθερος χρόνος των ανθρώπων είναι τώρα ένα ζήτημα πολύ σοβαρό για την ίδια την οργάνωση της κοινωνίας, πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί τόσο από την πολιτεία όσο και από το κάθε άτομο ξεχωριστά.

Η ψυχαγωγία

Η επωφελέστερη κάλυψη του ελεύθερου χρόνου γίνεται με την ψυχαγωγία. Με τον όρο «**ψυχαγωγία**» (ψυχή+αγωγή) εννοείται η προσπάθεια του ατόμου να αξιοποιήσει τον ελεύθερο χρόνο του με δραστηριότητες που θα προσφέρουν ξεκούραση από τις βιολογικές μέριμνες και ψυχοσωματική ωφέλεια.

Η ψυχαγωγία δεν είναι νέα ανακάλυψη. Υπήρξε από παλιά μια **κοινωνική δραστηριότητα** την οποία αποδεχόταν ολόκληρη η κοινωνία και την οποία συνήθως τηρούσε με θρησκευτική ευλάβεια. Από πάντα υπήρχαν οι μέρες εκείνες που θα ήταν μέρες ανάπαυλας από την κουραστική εργασία και μέρες γιορτής, αφιερωμένες γι' αυτό σε κάποια θεότητα.

Το πλαίσιο αυτό υπάρχει και σήμερα, αλλά χρειάζεται πάντοτε εμπλουτισμό και ανανέωση, καθώς οι

συνθήκες ζωής αλλάζουν και η κοινωνία γίνεται περισσότερο πολύπλοκη, περισσότερο εξαρτημένη από τα τεχνολογικά μέσα. Έτσι βλέπουμε πολλές παραδοσιακές μορφές ψυχαγωγίας να απορρίπτονται από τους σημερινούς νέους.

Επιπλέον, ο πολίτης σήμερα διεκδικεί και το αναγνωρισμένο **δικαίωμα αυτοδιάθεσης του ελεύθερου χρόνου** με κάποια ατομική ενασχόληση. Εδώ μιλάνε κάποιοι για την απαραίτητη διάκριση της **γνήσιας** από τη **νόθη** ψυχαγωγία. Η ψυχαγωγική δραστηριότητα δεν πρέπει να στοχεύει μόνο στην κατανάλωση του χρόνου αλλά και στην ψυχική ή σωματική ωφέλεια του ατόμου. Υπάρχουν από την άλλη μεριά δραστηριότητες που αποσκοπούν μόνο στη στιγμιαία ευχαρίστηση ή στην πλήρωση του κενού χρόνου. Αυτές θα τις ονομάζαμε «**διασκεδάσεις**» (δια+σκεδάννυμι = διασκορπίζω) και μέσα από τη στιγμιαία ευχαρίστηση που προκαλούν **ενδέχεται να οδηγήσουν στην πλήρη υποδούλωση** του ανθρώπου.

Η καταναλωτική κοινωνία προσφέρει περισσότερες ευκαιρίες για διασκέδαση εκμεταλλευόμενη ταυτόχρονα την προθυμία των περισσοτέρων να αποδράσουν από την πραγματικότητα σε έναν περισσότερο ευχάριστο αλλά εξωπραγματικό κόσμο. Τεράστια χρηματικά ποσά επενδύονται σε τομείς του θεάματος και της διασκέδασης, όπως ο κινηματογράφος, η τηλεόραση, το ποδόσφαιρο ή τα τυχερά παιχνίδια, ενώ μπορεί να λείπουν τα χρήματα για νοσοκομεία, σχολεία, κοινωφελή ιδρύματα ή άλλες κοινωνικές ανάγκες. Πρόκειται για μια νέα μορφή βαρβαρότητας η οποία χαρακτηρίζεται από **κοινωνική αναλγησία** και **ατομικισμό**, φαινόμενο που εκδηλώνεται συχνά στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες. Ωστόσο, κανείς δεν μπορεί να απαγορεύσει ή να κατευθύνει τις προσωπικές επιλογές των ανθρώπων. Θα πρέπει η κοινωνία να βρίσκεται σε εγρήγορση και να διαθέτει τις αξίες και τα κριτήρια εκείνα τα οποία θα ωθήσουν τους πολίτες στις σωστότερες επιλογές, με βάση τις αξίες της κοινωνικής ωφέλειας και του ανθρωπισμού.

Κατά συνέπεια, η διάθεση του ελεύθερου χρόνου μας πρέπει να μείνει ένα **ζήτημα ελευθερίας** τόσο απέναντι στην κοινωνία όσο και απέναντι στον εαυτό μας.

Οι συνθήκες που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος άνθρωπος οδηγούν ενίοτε σε επιλογές αυτοκαταστροφικές. Τέτοια είναι η άμετρη χρήση ψυχοτροπικών ουσιών, όπως τα αλκοολούχα ποτά.

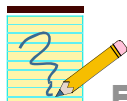
Ε. Π. Παπανούτσος

Το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου και η επίλυσή του

[...] Υπολογίζεται ότι η καλπάζουσα τεχνική πρόοδος με τη βοήθεια της «κυβερνητικής» δε θ' αργήσει να επιτρέψει στις ευημερούσες χώρες την καθιέρωση των 40 ωρών εργασίας την εβδομάδα (με δύο ολόκληρες ημέρες ανάπαυσης) για όλους ανεξαιρέτα τους εργαζόμενους. Αντί όμως να εορτάσουν το γεγονός οι κοινωνιολόγοι μας τρέμουν για τις συνέπειες που μπορεί να έχει, στην ατομική και στη συλλογική ζωή, ένας τόσο μακρός χρόνος αργίας. Πώς θα τον χρησιμοποιήσει άραγε ο άνθρωπος του μέλλοντος; Τι θα κάνει; Θα κοιμάται περισσότερο; Θα γυμνάζεται περισσότερο; Θα διασκεδάζει περισσότερο; Και πώς θα διασκεδάζει; Θα πίνει, θα χαρτοπαίζει, θα χορεύει και θα ακολασταίνει τις μακρές ώρες του Σαββάτου; Ή θα τρέχει ξέφρενος με το αυτοκίνητό του σε δάση και σε βουνά, δήθεν για περίπατο, αλλά στην πραγματικότητα για να γυρίσει στο σπίτι του τσακισμένος από την κούραση και να βρει αμέσως τον ύπνο που θα έχει αρχίσει να του γίνεται δύσκολος; Τότε όμως μήπως θα είναι συμφερότερο, και για τον ίδιο και για τον πολιτισμό της χώρας του, να μη μένει καθόλου αργός παρά να εργάζεται και τις έξι μέρες της εβδομάδας αναπαυόμενος μόνο την έβδομη, κατά το παράδειγμα του Υψίστου;

Τη λύση, κατά τη γνώμη μου, θα δώσει στο πρόβλημα μόνο η μεγαλύτερη μόρφωση του λαού σε συνδυασμό με τη δικαιότερη οργάνωση της κοινωνίας. Εάν μορφωθεί αληθινά ο άνθρωπος, θα φωτισθεί το πνεύμα και θα λεπτυνθεί η ευαισθησία του, και έτσι θα αποκτήσει μέτρα αυστηρότερα για να κρίνει και τους άλλους και τον εαυτό του· και εάν οργανωθεί με δικαιοσύνη η κοινωνία όπου ζει, θα σεβαστεί και θα τιμήσει και τους άλλους και τον εαυτό του. Τότε δεν θα έχουμε λόγο ν' ανησυχήσουμε για το πώς θα διαθέσει το χρόνο της αργίας του, όσο μακρός κι αν είναι· ας τον αφήσουμε ελεύθερο κι εκείνος ασφαλώς θα τον καλύψει με ευχαρίστηση και σωφροσύνη. Εάν όμως μείνει άξεστος και αγροίκος, εκτεθειμένος στην πλεονεξία και στην περιφρόνηση εκείνων που θα τον κυβερνούν με τους ψυχρούς ηλεκτρονικούς εγκεφάλους των, η μακρά ανάπαυση, με τις ευκαιρίες που θα του προσφέρει, θα τον εκβαρβαρώσει, και θα γίνει δυστυχέστερος, βυθίζοντας μαζί του στην εξαθλίωση και όλους τους άλλους.

[«Πρακτική Φιλοσοφία»]

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

«Το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου...»

1. Ποιο πρόβλημα που σχετίζεται με την αύξηση του ελεύθερου χρόνου αντιμετωπίζουν οι κοινωνιολόγοι, σύμφωνα με το κείμενο;
2. Τι προτείνει ο συγγραφέας για την επίλυση αυτού του προβλήματος; Συμφωνείτε με την πρότασή του; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.
3. Προβάλετε δικαιολογημένες αντιρρήσεις στη θέση του συγγραφέα ότι η μόρφωση του λαού μπορεί από μόνη της να λύσει το πρόβλημα του ελεύθερου χρόνου.
4. Εξηγήστε ποιοι κίνδυνοι ενδέχεται να προκύψουν εξαιτίας της αδιαφορίας και της απαιδευσίας των ανθρώπων.
5. Να συντάξετε μια συνοπτική εκδοχή του κειμένου για να παρουσιαστεί στα πλαίσια του μαθήματος μέσα στην τάξη (70-80 λέξεις).

Ε. Π. Παπανούτσος

Η ψυχαγωγία, νόμιμο δικαίωμα & δείκτης πολιτισμού

Η ψυχαγωγία έχει τη θέση της, θέση γενικά παραδεκτή, νόμιμη μέσα στη ζωή μας. Αφού του θνητού η μοίρα είναι να βρέχει κάθε του έργο με τον ιδρώτα του προσώπου του, και επειδή αυτός ακριβώς ο κλήρος του έλαχε (είτε ως τίμημα ακριβό της ελευθερίας του, είτε ως αναπόφευκτη συνέπεια της δυσαναλογίας που υπάρχει ανάμεσα στις επιδιώξεις και στις δυνάμεις του), δικαίωμά του θεώρησε ο άνθρωπος να κλέβει χρόνο από τη σκληρή θητεία του βιοπορισμού και να τον αφιερώνει στη διασκέδαση, για να αλαφρώνει κάπως το φορτίο της ζωής και να ξεχνάει, για λίγο έστω, τα δεινά της.

Το δικαίωμα τούτο το έχει αναγνωρίσει, με τους άγραφους και τους γραφτούς νόμους της, η κοινωνία. Όσο και να ψάξουμε σε τόπους άγριους και χρόνους αρχαίους, δε θα βρούμε κοινότητα ανθρώπων που δεν έχει παραδεχτεί και θεσμοθετήσει την ατομική διασκέδαση, τις παρενθέσεις της ξεκούρασης και της χαράς μέσα στο αφόρητα κάποτε μονότονο κείμενο του ατομικού και του συλλογικού βίου. Όλες οι κοινωνίες, από τις πιο πρωτογενείς έως τις πιο εξελιγμένες, επινοούν και καθιερώνουν, σε συνάρτηση με τις θρησκευτικές τελετές και τις πολιτι-

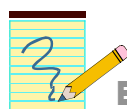
κές συγκεντρώσεις, ευκαιρίες για να ξεσπάει ανεμπόδιστα και να ικανοποιείται η ανάγκη του πλήθους για ψυχαγωγία. Τρία θέματα δεσπόζουν πάντοτε στα διαφέροντα της μάζας και στις φροντίδες των αρχηγών τους: ο χορτασμός, ο πόλεμος και η διασκέδαση. Απόκλιση από τη γραμμή αυτή δε θα βρει κανείς ούτε στους οικονομικά και πνευματικά πιο ανεπτυγμένους λαούς των χρόνων μας· μόνο που, στη δική τους περίπτωση, το πρόγραμμα πλουτίζεται και διαφοροποιείται για να περιλάβει το κάθε κεφάλαιο και νέες υποδιαιρέσεις.

Αν όχι ο βεβαιότερος, ασφαλώς όμως ο παραστατικότερος δείκτης πολιτισμού μιας κοινότητας ανθρώπων είναι ο τρόπος ψυχαγωγίας της. Λαοί με ένστικτα ανημέρωτα και χαμηλό επίπεδο μόρφωσης διασκεδάζουν βάνουσα· αντίθετα, όσοι ημέρωσαν τα ήθη τους και καλλιέργησαν το πνεύμα τους αγαπούν ευγενείς μορφές και λεπτά μέσα ψυχαγωγίας. Ο ίδιος κανόνας ισχύει και για τον χαρακτηρισμό των ατόμων: «πες μου πώς διασκεδάζεις να σου ειπώ ποιος είσαι». Ο αβρός στους τρόπους και πνευματικά προικισμένος άνθρωπος είναι και στην ψυχαγωγία του εκλεκτικός και διακριτικός· ο βάρβαρος και άξεστος αγαπάει τις διασκεδάσεις που τον αποκτηνώνουν. [...]

Υπογράμμισα ήδη ότι λαοί και πολιτισμοί χαρακτηρίζονται ακόμη και από τους τρόπους ψυχαγωγίας που έχουν επινοήσει και καθιερώσει στους χώρους της ατομικής και της συλλογικής ζωής. Πολύ ορθά λοιπόν ιστορικοί και ανθρωπολόγοι μελετούν τις διασκεδάσεις και τις παιδιές τους. Δεν είναι λ.χ. άσχετο προς το χαρακτήρα των αρχαίων Ελλήνων και προς τον τύπο του πολιτισμού που δημιούργησαν, το γεγονός ότι από τους ομηρικούς χρόνους έως το δέιλι της ιστορικής τους ζωής είχαν θεσμοθετήσει μαζί με τα αθλητικά και ποιητικά αγώνισμα, και στις πανηγύρεις τους επευφημούσαν με τον ίδιο ενθουσιασμό τους νικητές των αγώνων του στίβου και του θεάτρου.

Εξίσου χαρακτηριστικός για τον αρχαίο ελληνικό βίο και πολιτισμό είναι ο θεσμός του «συμποσίου», που κατάκτησε την αθανασία μέσα στην ποιητική φιλοσοφία του Πλάτωνα. Ήταν και αυτός ένας τυπικά ελληνικός τρόπος γνήσιας ψυχαγωγίας: 'Υστερ' από τις κοπιαστικές ή τις οχληρές για τον «ελεύθερο» άνθρωπο της εποχής ασχολίες της ημέρας, ένας όμιλος φίλων συγκεντρώνεται το βράδυ γύρω από το τραπέζι ενός φιλόξενου οικοδεσπότη με μίαν οποια-

δήποτε αφορμή και με τόνο άλλοτε σοβαρό και άλλοτε εύθυμο συζητεί «φλέγοντα» θέματα της αισθηματικής, της ηθικής και της πολιτικής ζωής. Ο «διάλογος» με την ανταλλαγή σκέψεων, τους διαξιφισμούς και τα φαιδρολογήματά του δημιουργεί την «καλή συντροφιά», όπου καθένας από τους συνδυαιτούμενες αναζητώντας και βρίσκοντας τον «άλλο» που θα τον συμπληρώσει — όχι όπως ο συνεταίρος στο επάγγελμα ή το άλλο φύλο στον έρωτα, αλλά όπως ο ομοεθνής, ο ομόγλωσσος, ο ομόσπουδος, ο φίλος, που νιώθει κι αυτός την ίδια ανάγκη: να βγει από τη μοναξιά του και να επικοινωνήσει μ' εκείνον που θα τον προσέξει και θα τον καταλάβει — δεν είναι πια μόνος, απεναντίας έχει το αίσθημα ότι απλώθηκε και ενώθηκε με τους ομοίους του. Αποτέλεσμα: δυναμώνει μέσα του ο τόνος της ζωής, υψώνεται η ψυχική του θερμοκρασία, ευγενίζεται η ύπαρξή του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

«Η ψυχαγωγία, νόμιμο δικαίωμα...»

1. Πώς χαρακτηρίζει τη θέση της ψυχαγωγίας στη ζωή των ανθρώπων ο συγγραφέας;
2. Με ποιον τρόπο επιχειρηματολογίας τεκμηριώνει ο συγγραφέας την άποψή του ότι οι τρόποι ψυχαγωγίας ενός λαού αποτελούν δείκτη του πολιτισμού του;
3. Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η τελευταία παράγραφος του κειμένου;
4. Ο συγγραφέας προκρίνει έναν τρόπο ψυχαγωγίας που συνηθιζόταν σε παλιότερους καιρούς. Ποιο στοιχείο κρίνει αξιοπρόσεκτο σ' αυτόν τον τρόπο ψυχαγωγίας;

Hellenic National Backgammon Team

ATHENS 2004 OOO

Νεοέλληνες & τυχερά παιχνίδια

Η ΜΑΝΙΑ των Νεοελλήνων για τα τυχερά παιχνίδια και το τζόγο δεν είναι φαινόμενο σημερινό. Οι παλιότεροι θα θυμούνται ασφαλώς εκείνη τη διαφήμιση του Λαϊκού Λαχείου με το σύνθημα: “ο ένας στους δύο κερδίζει”. Όσο παράλογο κι αν ακούγεται σήμερα το σύνθημα αυτό (αφού με ένα στοιχειώδη σεβασμό στους κανόνες της στατιστικής προφανώς δεν μπορεί να αληθεύει) δε διαφέρει και πολύ από το ύφος των σημερινών διαφημίσεων που υπόσχονται “αμύθητα κέρδη”, “τρελά λεφτά” και τα “πλούτη όλου του κόσμου”. Για του λόγου το αληθές σκεφτείτε πόσα είναι τα τυχερά παιχνίδια που μας προσφέρονται σήμερα και ποιες άλλες ευκαιρίες για τζόγο φτάνουν μέχρι την... πολυθρόνα μας (και βέβαια εννοώ τα γνωστά “090” που “απλοποιούν” και τις διαδικασίες αφού τα πάντα γίνονται μέσω ...τηλεφώνου).

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ Ελλάδα εθίζεται στο “Ξυστό”, εξαρτιέται από το “Λόττο”, ταξιδεύει στα Καζίνο και ναρκώνεται στα γήπεδα αναμένοντας “τη βροχή από χιλιάρικα που θα βρέξει το Προ-Πό”. Ακόμη και η πορεία του Χρηματιστηρίου μπορεί να εξηγηθεί με τον ίδιο τρόπο. Όλοι θέλουν να πιάσουν την καλή, να ποντάρουν στην “καλή” τη μετοχή και να “λύσουν το πρόβλημά τους”. Όχι με τη δουλειά και τον κόπο τους, αλλά με τον εύκολο πορισμό του κέρδους έξω από τις παραγωγικές διαδικασίες.

“ΤΟ ΧΡΗΜΑ φέρνει την ευτυχία”, θα μπορούσε να αντιπροτείνει κανείς. Σύμφωνοι! Το χρήμα, όμως, ποιος το φέρνει; Μέχρι πού είμαστε πρόθυμοι να

φτάσουμε για να το αποκτήσουμε; Και τι θα δώσουμε για αντάλλαγμα;

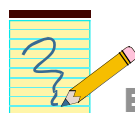
ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ το ρίσκο είναι μικρό. Ύστερα γίνεται πείσμα. “Δε μπορεί, θα γυρίσει κάποτε η τύχη...”. Όταν, όμως, η συνήθεια φτάσει στα όρια της εξάρτησης, τότε αρχίζουν τα δράματα. Επειδή οι δόσεις δεν αρκούν, το “παιχνίδι χοντραίνει”. Κυκλώματα ολόκληρα παρανομίας ζουν από αυτήν την κατάσταση. Τοκογλύφοι, απατεώνες, δανειστές ειπράττουν από το τζίρο. Οικονομικές καταστροφές, οικογενειακά προβλήματα, κάθε είδους ξεπουλήματα είναι το αποτέλεσμα. Μοιάζει με σενάριο δραματικής ταινίας, αλλά η ζωή είναι πάντοτε περισσότερο ακραία.

ΚΑΙ ΤΟ κράτος; Αρκείται στο ρόλο του παρατηρητή. Όταν δε μοιράζει άδειες για καινούργια καζίνο ή όταν δεν εγκαινιάζει νέα τυχερά παιχνίδια διαφημιζοντάς τα από την τηλεόραση.

ΓΙΑ ΤΟ τέλος θα αφήσουμε και το λιγότερο “μοντέρνο” επιχείρημα, το ηθικό. Τι πρότυπα παράγει μια κοινωνία εξαρτημένων από το τζόγο πολιτών; Πώς επηρεάζουν όλα αυτά τη νέα γενιά; Ποιο είναι το κοινωνικό κόστος που πληρώνουμε (εγκληματικότητα, διαφθορά) από τέτοιες καταστάσεις; Το βάρος αυτών των ερωτημάτων δε μας επιτρέπει να τα αγνοήσουμε.

ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟ οικονομικής ύφεσης τα φαινόμενα αυτά πολλαπλασιάζονται και στη φυσική αδυναμία του ανθρώπου απέναντι στην ελπίδα που του προσφέρει η τύχη πρέπει να προσθέσουμε και το καταναλωτικό πρότυπο που έχει αμβλύνει την ηθική μας ευαισθησία και την ικανότητα αντίδρασης. Τελικά όλα αυτά γεννιούνται από το υλιστικό πνεύμα της εποχής μας. Εμείς δεν έχουμε παρά να ακολουθούμε, όπως πάντα!

(Άρθρο διασκευασμένο από τον ημερήσιο Τύπο)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

«Νεοέλληνες & τυχερά παιχνίδια»

1. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί πολλά ρητορικά ερωτήματα στο κείμενο (π.χ. *Το χρήμα, όμως, ποιος το φέρνει; ...Και το κράτος;* κτλ.). Τι προσπαθεί να πετύχει με αυτό;
 - ◆ Να μας εντάξει στον προβληματισμό του
 - ◆ Να μας δείξει ότι δεν υπάρχει απάντηση
 - ◆ Να μας κάνει να συμφωνήσουμε με τις απόψεις του
 - ◆ Να καταγγείλει το πρόβλημα, ώστε να μην αισθάνεται ο ίδιος υπεύθυνος γι' αυτό.

2. Να δικαιολογήσετε γιατί ο συγγραφέας επιλέγει πολύ συχνά στο λόγο του τη χρήση σύντομων, κύριων προτάσεων (π.χ. §4, §6 κτλ.), ενώ σπανιότερα χρησιμοποιεί υποταγμένο λόγο (π.χ. “Για του λόγου το αληθές... τηλεφώνου...”).
3. Να εντοπίσετε τις συνέπειες από την έξαρση των τυχερών παιχνιδιών, όπως τις αναφέρει ο συγγραφέας στο κείμενο.
4. Να ερμηνεύσετε τις λέξεις: *αμβλύνω, ύφεση, υλιστικός, πορισμός*.
5. Το τελευταίο διάστημα παρουσιάζεται μια σημαντική αύξηση του ενδιαφέροντος πολλών για τα τυχερά παιχνίδια και μεγάλα χρηματικά ποσά ξοδεύονται από μια σημαντική μερίδα του πληθυσμού στον τομέα αυτό (καζίνο, λαχεία, κληρώσεις κλπ.). Να αιτιολογήσετε το φαινόμενο αυτό και να διερευνήσετε τις συνέπειές του για την ελληνική κοινωνία γενικότερα.

Δημήτρης Ψαθάς

Κάτω από τους ουρανοξύστες

Προσέχω τους ανθρώπους: Τρύπες τους καταπίουν από δω, κι άλλες τρύπες τους ξερνάνε από εκεί. Κι όλοι βιάζονται. Τρεχάλα αναδύονται από τη γη, τρεχάλα καταδύονται, για να μπουν στους χαλύβδινους ασπάλακες που οργώνουν ιλιγγιωδώς τα έγκατα της πόλης. Κι είναι μια απερίγραπτη, παρδαλή θεωρία βιαστικών, ένα απίθανο κοκταίηλ προσώπων, σχημάτων, φατσών, φυλών, άσπροι και μαύροι, Κινέζοι και Νέγροι, Αμερικανοί και Αμερικανίδες, κούκλες του Χόλλυγουντ ολόξανθες και απαίσιες αράπισσες με χειλάρες και δοντάρες, έτοιμες, νομίζεις,

να σ' αρπάξουν, κλαπ! και να σε καταπιούν. Πού τρέχουν; Και γιατί; Ποιος τους κυνηγά; Πού πάνε; Πιάνω έναν:

— Με συγχωρείτε, σερ...

Είναι βιαστικός:

— Μπίζυ, μπίζυ!

Και μου φεύγει. Πιάνω άλλον:

— Μίστερ Τζον...

Και μου γλυστρά:

— Μπίζυ, μπίζυ!

Αρπάζω τρίτον:

— Εξικιούζ, μι...

Και ξαναφεύγει:

— Μπίζυ, μπίζυ!

Πιάνω τέταρτον και πέμπτον κι άλλοι στέκονται και με κοιτούν απορημένοι κι άλλοι δεν έχουν ούτε τον καιρό να με κοιτάξουν, γιατί βιάζονται ίσως να προλάβουνε το τραίνο τους, ίσως για ν' αρπάξουνε το μπας κι ύστερα ν' αναληφθούν στους ουρανούς ή να καταδυθούν στη γη, βιαστικοί, λαχανιασμένοι, μ' έναν τόνο αγωνίας στα ποικίλα πρόσωπά τους. Και σιγά-σιγά με πιάνει και μένα κάτι σα σπουδή, σαν αγωνία, μπαίνει στην ψυχή και στα πόδια μου το πνεύμα της τρεχάλας, ανοίγω τις ποδάρες, τρέχω, παρασύρομαι, σκοντάφτω, βιάζονται εκείνοι, βιάζομαι κι εγώ, τρέχουν εκείνοι, τρέχω ξοπίσω τους κι εγώ, κι ούτε καταλαβαίνω γιατί τρέχω, πού πηγαίνω, τι μ' έπιασε να κυνηγιέμαι στους δρόμους του Μανχάτταν σαν τρελλός, αφού τρελλός — υποτίθεται — δεν είμαι.

— Έεεε, μίστερ Τζον!

Έχω αρπάξει τον μίστερ Τζον απ' το σακάκι, τρέχοντας του μιλώ και τρέχοντας μου απαντά:

— Ουέλλ, τι θέλεις;

— Γιατί τρέχεις;

— Τρέχεις κι εσύ. Γιατί;

— Εγώ τρέχω γιατί τρέχεις κι εσύ.

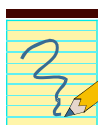
— Κι εγώ τρέχω γιατί τρέχουν οι άλλοι.

— Και γιατί τρέχουν οι άλλοι; Πού τρέχομεν, πού τρέχετε, πού τρέχουσι; Σας κυνηγά κανείς;

— No σερ.

- Ποιον κυνηγάτε;
- Το δολλάριο!

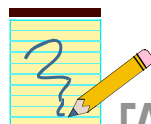
Δατς ωλλ! Όλοι αυτοί οι άνθρωποι (μυριάδες), αυτοκίνητα (χιλιάδες), ουρανοξύστες (εκατοντάδες), τραίνα, γεφύρια, τούνελ, ποτάμια, βαποράκια, τρέχουν σ' έναν ταχύ ρυθμό, σταθερά, αδιάκοπα, μηχανικά, σαν κουρδισμένα από ένα χέρι θαυματοργό — οι ουρανοξύστες τρέχουν προς τον ουρανό, τ' αυτοκίνητα τρέχουν στη γη, τα γεφύρια τρέχουν απάνω απ' τα ποτάμια και τα τούνελ κάτω απ' τα ποτάμια κι αντιλαλούν βαριά απ' το μουγκριτό των εκατοντάδων τραίνων που μεταφέρουν υπογείως την καλπάζουσα Νέα Υόρκη, σε μια αχαλίνωτη λαβυρινθώδη κούρσα που δε σταματά ποτέ ούτε την ημέρα ούτε τη νύχτα. Κι όλοι και όλα, άνθρωποι, κτίρια, γεφύρια, τραίνα, τούνελ, είναι βέρυ, βέρυ μπίζυ. Γιατί η Νέα Υόρκη είναι η πόλη των μπίζυνες, όπου ο ρυθμιστής των πάντων, σκοπός και έπαθλο είναι το δολλάριο, που το κυνηγούν εφτάμιση εκατομμύρια άνθρωποι όλων των φυλών κι όλων των θρησκευμάτων, που συγκλίνουν αδελφικά στη φανατική λατρεία του. Μπροστά το δολλάριο, ξοπίσω του οι άνθρωποι που λαχταρούν να το πιάσουν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

«Στη χώρα των ουρανοξυστών»

1. Γιατί ο συγγραφέας εκπλήσσεται από τον τρόπο ζωής που συναντά στη Νέα Υόρκη;
2. Ο αμερικάνικος τρόπος ζωής αφήνει ανεπηρέαστο το συγγραφέα ή όχι και γιατί;
3. Πώς θα αξιολογούσατε τους ρυθμούς και τα κίνητρα της ζωής που παρουσιάζει το κείμενο; Τα αποδέχεστε ή θα επιζητούσατε κάτι διαφορετικό;

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. «Η προοπτική περαιτέρω μείωσης του χρόνου εργασίας και αντίστοιχης αύξησης του ελεύθερου χρόνου αποτελεί αντικείμενο προβληματισμού για τους κοινωνιολόγους.» Δικαιολογήστε την παραπάνω άποψη (100-150 λέξεις).
2. «Ο ελεύθερος χρόνος αποκτά διαφορετικό περιεχόμενο από άνθρωπο σε άνθρωπο: λόγου χάρη, για έναν άνεργο και έναν άεργο.» Αναπτύξτε την παραπάνω θέση σε μία παράγραφο (έως 150 λέξεις).
3. Τοποθέτησε σε προτάσεις τις παρακάτω λέξεις, αφού πρώτα τις ετυμολογήσεις:

<i>προσιδιάζω,</i>	<i>σθεναρότητα,</i>
<i>προσήκων,</i>	<i>φιλοφρόνηση,</i>
<i>προπηλακίζω,</i>	<i>προσαγωγή.</i>
4. Ετυμολόγησε τις παρακάτω λέξεις και βρες τα συνώνυμα και τα αντώνυμά τους:

<i>ανούσια,</i>	<i>συντομογραφία,</i>
<i>ασυνάρτητη,</i>	<i>πολυμελής,</i>
<i>εύστοχος,</i>	<i>περισσολογία,</i>
<i>σαφήνεια,</i>	<i>αοριστολογία,</i>
<i>βραχυλογία,</i>	<i>απήχηση,</i>
<i>οξυδέρκεια,</i>	<i>αυτάρκεια.</i>
5. Σχημάτισε μερικές σύνθετες λέξεις (τουλάχιστον τέσσερις) με πρώτο συνθετικό τη λέξη **ψυχή** και δώσε τη σημασία τους.
6. «Ο **ατομικισμός** αποτελεί τροχοπέδη για την πρόοδο της κοινωνίας.» Βρες παράγωγα, συνώνυμα και αντώνυμα του ατομικισμού και χρησιμοποίησέ τα σε προτάσεις.
7. Αφού δώσετε την ερμηνεία των παρακάτω λέξεων, να τις χρησιμοποιήσετε προκειμένου να σχηματίσετε προτάσεις:

εθισμός :

πορισμός :

αυτάρκεια :

αποχαύνωση :

εξάρτηση :

ύφεση :

άμβλυση :

υλισμός :

